

LA ESCOCESA, UN ESPAI FET A COP D'INNOVAR

Ara com ara, La Escocesa és un dels darrers exemples del passat industrial de Barcelona. El seu valor depassa amb escreix qualsevol valoració patrimonial a la qual són tan afeccionats els nostres polítics i molts arquitectes i urbanistes per definir solucions dràstiques de l'espai urbà. En un país com el nostre tan mancat d'innovació i sobretot de la seva aplicació a l'empresa, espais amb la història de La Escocesa s'expliquen per la persistència de la innovació. Si s'ha mantingut tants anys és perquè les empreses que ha encabint en el seu moment apostaren per la innovació d'un procés productiu. Inqüestionablement és també la prova que el patrimoni industrial s'ha de mirar amb uns altres ulls ben allunyats dels paràmetres arquitectònics, dels pensaments reduccionistes d'executius de despatx i sense menysteniments fruit de la ignorància. Una ullada a les dades històriques sembla certificar-ho.

Els orígens de la fàbrica

Els orígens de La Escocesa es troben a mitjan segle XIX, en un establiment industrial creat per Jaume Arbós. El 15 de juny de 1852, Tomàs Borrull, un petit propietari agrícola del Clot, ven el domini d'una mujada a la societat J. Arbós i Cia., regentada per un dels pioners de la química catalana, Jaume Arbós i Tor. Allà, juntament amb els seus socis financers, els poderosos, Nicolau Tous i Ferran Puig, va construir i desenvolupar una indústria de colorants químics per al tèxtil. La tria del lloc no va ser casual: una sèquia lligada al Rec Comtal hi passava a prop. La proposta durà poc, fins al 1855, però recollia les innovacions que el químic de Sant Hipòlit de Voltregà havia experimentat. L'empresa va haver de tancar per un fet curiós: Arbós entrà al seminari per fer-se capellà. Malgrat tot, apassionat de la química com era, desenvolupà anys a venir la producció de gas per a enllumenat, per la qual cosa obtingué el reconeixement internacional.

La venda d'actius es va fer necessària i la fàbrica arribà a les mans de Domingo Paul i Simon, un fabricant d'Aix-en-Provence que feia anys que estava instal·lat al carrer de Sant Pere més Alt de Barcelona i que a tocar de la fàbrica tenia un prat d'indianes.

El 1855, Paul comprà la fàbrica per als seus fills, Aquil·les i Eduard Paul Pimont, que havien desenvolupat una màquina per accelerar el procés d'estampació de teixits i que s'assimilava a la pirrotina. Segona innovació. En tenien el privilegi que els

La Escocesa, en l'època de Blondas de Nottingham.

Estat actual de
La Escocesa.
Any 2006.

Treballadors de La
Escocesa, l'any 1970.

concedí l'exclusiva de producció. Amb alts i baixos, problemes de demanda, aturs, deutes i crisis diverses, la societat Paul Hermanos ocupà l'espai fins al 1877, quan un dels seus creditors, l'anglès John Massey Summer, va passar a ser el propietari de la fàbrica i començà a treure-li rendiments immobiliaris a base de lloguers. D'aquesta època daten els 22 habitatges que fan de façana al complex i que amaguen el brogit industrial que hi havia al darrere.

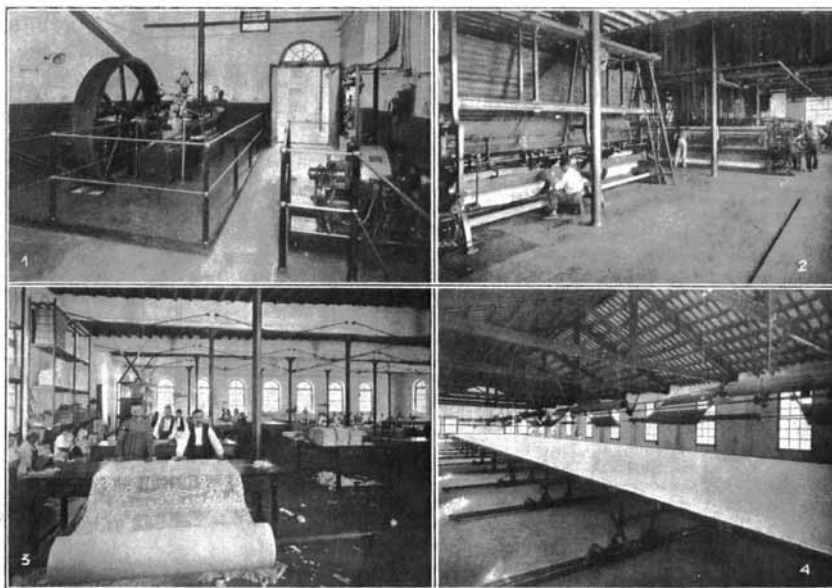
Els colorants i els escocesos

El 1881 va arribar Vero Vidal, un altre innovador de la química que associat amb Leopold Sagnier fou un dels introductors dels colorants artificials a Espanya, quan tot just feien via a Alemanya. Vero Vidal primer, la seva vídua i Sagnier després i més tard la Fàbrica Nacional de Colorantes y Explosivos, resultat d'una fusió d'empresaris químics, van ocupar bona part de les naus perimetrals de la fàbrica entre el 1881 i el 1943. El 1922, Leopold Sagnier demanà al seu germà, el famós arquitecte Enric Sagnier, que li fes dos coberts a la cantonada de Pere IV amb Selva de Mar, encara avui dia localitzables.

Paral·lelament, el 1894, un enginyer de Leicester, Edward Birkhead Steegmann, i un industrial escocès, John Shields, llogaren les naus centrals per establir una factoria catalana de la Johnston, Shields y Compañía. Arribaren amb diverses patents sota el braç, basades en la manufactura del punt de crochet, ideal per fer cortines i encaixos. Una tercera innovació, acompanyada d'una acció de

La Escocesa [®] Johnston, Shields y C.^a - Ltd.

1. SALA DE MÁQUINAS. — 2. DETALLE DE LOS TELARES. — 3. SALA DE REPASAJE. — 4. VISTA DE LA SALA DE ESTIRADO

Fábrica de Cortinas, Visillos, Tules y Puntillas Crochet
Calle Gerona, 22, prat. -- BARCELONA

Quan s'hi establí una factoria catalana de la Johnston, Shields y Compañía agafà el nom de La Escocesa, nom amb el qual ha estat coneguda fins avui dia.

traspàs de coneixement. Al voltant de quaranta nois escocesos formaren homes i dones poblenovins en la nova tècnica. L'aventura dels escocesos va durar fins al 1984 i va servir per batejar l'espai: tothom va conèixer el lloc des d'aleshores com

La Escocesa. A finals del segle XIX hi treballaven 170 obrers, i als anys trenta del segle XX, uns 140. El 1972, quan les coses ja no rutllaven tan bé, n'hi havia 114.

El darrer capítol industrial s'inicià el 1961. Foundry Services Limited (FOSECO), fundada el 1932 a Birmingham, s'establí a Espanya per dedicar-se a la fabricació de productes químics destinats a la millora del procés de foneria del ferro, el coure i altres metalls. Les dependències del Poblenou esdevingueren un puntal del procés d'internacionalització per a més de cinquanta països, d'una innovació perfeccionada durant més de trenta anys per una empresa que el 1964 esdevenia propietat de l'Estat britànic. Aquesta presència acabà el 1985 per necessitats d'un espai més gran.

Als anys vuitanta, que ja eren anys de crisi, allotjaren una societat anònima laboral, Bobinet Lace, que volia seguir la petjada dels escocesos. La societat durà fins a finals dels anys noranta, quan la fàbrica començà a allotjar petits tallers i professionals de les arts plàstiques, sobretot des del 1999:

alguns artistes purs, altres amb serveis professionals lligats a la creativitat. El propietari de La Escocesa, que ho ha estat durant tres generacions, seguia el ritme dels temps i encabia els qui molt fàcilment hom ha anomenat *artistes*.

Perdoneu que us ho digui: molts d'ells són i fan serveis professionals destacats i exploren els camins productius i d'innovació que genera la creativitat artística. El fet que ocupin un espai industrial avui desballestat és un miratge, com ho és creure que La Escocesa no té cap valor i que pot anar a terra. Un enderroc fàcil gens innovador però plaent per als amics de la totxana especuladora. Si volem congeniar patrimoni industrial i amic, no hi ha cap via més que la de pensar propostes on la innovació sigui el pal de paller. Innovació lligada a la producció que rendibilitzi les inversions. La història ens ensenya que innovar sempre ha estat un fet determinant. No li donem l'esquena.

MARTÍ CHECA

Un apunt més...

L'assassinat del director

L'hivern del 1934, el director de La Escocesa, Joseph Mitchell, va rebre una nota amenaçadora per part d'un grup anarquista que signava «La mano que aprieta». El cominaven a readmetre uns obrers anarquistes acomiadats de l'empresa o, si no, li posarien una bomba. «Seremos muy crueles, pues nada nos importa que cierre la fábrica, así toda la comparsa que le aconseja tan mal quedará en la calle [...] La venganza será terrible, pues habrá días de luto en su casa y en La Escocesa.» La nota acabava promentent a Mitchell lliurar-li «un pasaporte de ida, de aquellos de los que no hay vuelta.» El conflicte afectava més de la tercera part dels 140 obrers de l'empresa i va deixar enverinat l'ambient.

Tanmateix, no tenim notícies que es posés la bomba, però la venjança dels ressentits va arribar un any i mig més tard. A un quart de nou del matí del 2 de juliol de 1936, divendres, Mitchell anava camí de la feina pel carrer dels Almogàvers en cotxe, conduït pel seu nebot Lawrence Mitchell, que tenia vint anys. De sobte se'ls va tirar a sobre un taxi amb tres homes, que els va barrar el pas. Els van disparar set o vuit trets amb una metrallera i Joseph Mitchell va morir, mentre que el nebot resultà ferit. Una setmana després van ser detinguts tres homes, però no es va poder provar que tinguessin res a veure-hi. Mitchell tenia en el moment de morir 55 anys.

M.C.